

ТЕМА 5 ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

План лекції

1. **Поняття та роль зовнішньої торгівлі, її основні форми.**
2. **Суб'єкти зовнішньої торгівлі та специфічні вимоги до їх діяльності.**
3. **Економічний механізм здійснення зовнішньої торгівлі.
Зовнішньоторговельний контракт та особливості ціноутворення в зовнішній торгівлі.**
4. **Показники, що характеризують розвиток зовнішньої торгівлі. Ефект та економічна ефективність зовнішньої торгівлі.**
5. **Стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі в Україні.**

1. ПОНЯТТЯ ТА РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ, ЇЇ ОСНОВНІ ФОРМИ

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ Є ОДНИМ ІЗ ВИДІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльність -
діяльність суб'єктів господарської
діяльності України та іноземних
суб'єктів господарської діяльності,
побудована на взаємовідносинах
між ними, що має місце як на
території України, так і за її
межами

Нормативно-правові документи, регулюють розвиток експорту в Україні

1) Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1017-р “Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки”: англійською мовою

2) Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1017-р “Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки”

Тлумачення основних форм зовнішньої торгівлі:

✓ **Експорт (експорт товарів)** - продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів.

✓ **Реекспорт (реекспорт товарів)** означає продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України.

✓ **Імпорт (імпорт товарів)** - купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб'єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами.

Тлумачення специфічних видів зовнішньої торгівлі:

✓ **Прикордонна (прибережна) торгівля** – форма зовнішньої торгівлі між підприємствами та організаціями суміжних держав у прикордонних районах, зазвичай по морському або річковому кордону; ведеться на основі локальних міжурядових угод, що забезпечують пільговий режим, протоколів, що укладаються щорічно; відносно обмежений вид міжнародної торгівлі. Різновид преференційної торгівлі.

✓ **Зустрічна (компенсаційна) торгівля** - торгівля, при здійсненні якої в документах (угодах або контрактах) фіксуються тверді зобов'язання експортерів і імпортерів зробити повний або частково збалансований обмін товарами. У останньому випадку різниця у вартості покривається грошовими платежами.

Класифікація зовнішньоторговельних операцій

Ознака класифікації	Види зовнішньоторговельних операцій
За напрямками	Експортні, імпортні, реекспортні, реімпортні
За об'єктом	Купівля-продаж товарів, купівля-продаж послуг, купівля-продаж науково-технічної продукції
За методом торгівлі	Прямі, непрямі (через посередників)
За формою розрахунків	Торгівля з оплатою грошима, компенсаційна торгівля
За характером операцій	Основні (купівля-продаж товарів), допоміжні (для належного виконання основних операцій – кредитні, розрахунково-платіжні, рекламні, страхові, митні, валютні, транспортні (транзитні, бондові, вантажно-розвантажувальні, агентські)

2. СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТА СПЕЦИФІЧНІ ВИМОГИ ДО ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності - суб'єктом ЗЕД може бути будь-який суб'єкт господарювання без будь-яких обмежень правового статусу

Право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності - декларується рівне правове здійснення ЗЕД, невтручання держави, але визначається можливість застосування санкцій у вигляді тимчасового призупинення права здійснення такої діяльності

Засоби державного регулювання у сфері зовнішньої торгівлі

- **Ліцензування** – метод нетарифного регулювання, який передбачає встановлення на визначений період якісних обмежень обсягів вивозу або ввозу товарів. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності отримує право здійснити певну зовнішньоекономічну операцію лише за наявності в нього дозволу компетентного державного органу (ліцензії).

- **Квотування** - це метод регулювання експортно-імпортних операцій шляхом встановлення на визначений період кількісних обмежень обсягів вивозу або ввозу товарів у натуральному чи вартісному вираженні.

Квоти та ліцензії обмежують самостійність суб'єктів зовнішньоеко-номічної діяльності з приводу обрання ними ринку та обсягу торгівлі, однак саме ці методи нетарифного регулювання отримали на сьогоднішній день найбільше поширення в світі.

Мета- забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів

3. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ
ТОРГІВЛІ.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ
КОНТРАКТ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЗОВНІШНІЙ
ТОРГІВЛІ.

В Україні запроваджені такі експортні (імпортні) ліцензії:

генеральна - відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції по певному товару (товарах) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування по цьому товару (товарах);

разова (індивідуальна) - разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для здійснення експортної (імпортної) операції;

відкрита (індивідуальна) - дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу;

антидемпінгова (індивідуальна) - належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом антидемпінгового розслідування та/або антидемпінгових заходів;

компенсаційна (індивідуальна) - належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом антисубсидійного розслідування та/або компенсаційних заходів;

спеціальна (індивідуальна) - належним чином оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого строку певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів.

При цьому за кожним видом товару встановлюється лише один вид ліцензії.

Квота - граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території (імпортувати на територію) певної держави протягом встановленого строку та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях.

В Україні запроваджено 6 видів експортних (імпортних) квот (контингентів):

глобальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

групові квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортується або з яких він (вони) імпортується;

індивідуальні - квоти, що встановлюються по товару (товарах) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) може експортуватись або з якої він (вони) може імпортувались;

антидемпінгові - граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антидемпінгового розслідування та/або антидемпінгових заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру;

компенсаційні - граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом антисубсидійного розслідування та/або компенсаційних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру;

спеціальні - граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну протягом установленого строку та який визначається в натуральних та/або вартісних одиницях виміру.

На кожен вид товару може встановлюватись лише один вид квоти.

Зовнішньоторговельний контракт представляє собою докладно розроблений суб'єктами зовнішньої торгівлі економічний і правовий документ, який регламентує організаційно-технічні, економічні та адміністративно-управлінські відносини під час здійснення купівлі-продажу товарів і послуг на зовнішньому ринку.

Структура і зміст зовнішньоторговельного контракту

1	Преамбула (вступна частина)
2	Предмет контракту
3	Кількість та якість товарів
4	Транспортні умови постачання товарів
5	Ціна товару
6	Умови здавання-приймання товару
7	Умови платежів
8	Термін поставки
9	Упаковка і маркування товару
10	Форс-мажорні обставини
11	Санкції та рекламації

4. Показники, що характеризують розвиток зовнішньої торгівлі. Ефект та економічна ефективність зовнішньої торгівлі.

1	Обсяг експорту, реекспорту товарів (послуг)
2	Обсяг імпорту, реімпорту товарів (послуг)
3	Фізичний обсяг зовнішньої торгівлі
4	Генеральна, специфічна торгівля
5	Товарна структура зовнішньої торгівлі
6	Географічна структура зовнішньої торгівлі
7	Інституціональна структура зовнішньої торгівлі
8	Темпи приросту імпорту, експорту.
9	Темпи приросту зовнішньоторговельного обороту.
10	Сальдо торговельного балансу (позитивне, негативне)
11	Сальдо балансу послуг (позитивне, негативне)

Економічний ефект зовнішньої торгівлі – різниця між витратами на виробництво національних товарів та послуг, які має намір імпортувати держава, і витратами на виробництво експортних товарів.

Прямий ефект виникає в результаті економії національних витрат на виробництво експортної продукції, коли ці витрати нижчі за світові, та економії від імпорту, якщо витрати на імпорт менші, ніж могли б бути за умов власного виробництва аналогічної продукції.

Непрямий ефект виявляється в позитивному впливі зовнішньоекономічної діяльності на економічний розвиток країни, а саме: прогресивних структурних зрушеннях, підвищенні рівня технічного забезпечення виробництва та промислового потенціалу.

5. Стан та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі в Україні.

- Основними торговельними партнерами України є: Росія, Китай, Польща, Італія, Туреччина, Німеччина, Індія, Угорщина, Білорусь, США, Франція, Чехія, Швеція, Швейцарія, Австрія. Останнім часом стратегічним партнером для України став Євросоюз, адже майже 44% відсотки товарів та послуг Україна продає на експорт в Європу.

- ▣ У 2019 році відбувається втрата Росією лідерські позиції серед окремих країн – торговельних партнерів України. У грудні 2018 року Росія запровадила санкції на імпорту понад 200 товарів з України, а у квітні 2019 року до цього списку додали ще близько 140 товарів. Крім цього, експорт деяких російських товарів до України, переважно енергоресурсів, або був заборонений, або потрапив під нову систему дозволів. Внаслідок цього у 2019 році Росія вперше втратила позиції найбільшого торговельного партнера України серед окремих країн. Це стосувалося як експорту, так й імпорту.

□ **Основними проблемами формування експортного потенціалу України є :**

- • за тривалий період часу не забезпечено ефективність вітчизняної економіки;
- • за період реформування економіки України не відбулося необхідного оновлення та перебудови основних галузей – ключових експортерів, а рівень зносу основних засобів у цілому по економіці перевищує 70%. Разом з тим, виробництво на фізично та морально застарілому обладнанні нових високотехнологічних видів продукції є неможливим.

Чинники, що впливають на експортний потенціал України

1) невисока конкурентоспроможність значного обсягу вітчизняної продукції

2) низький світовий рейтинг надійності України для кредитів та інвестицій, що ускладнює використання іноземних фінансових ресурсів для розвитку експортного потенціалу країни

3) недостатній розвиток вітчизняних систем сертифікації і контролю якості експортної продукції в умовах значного підсилення останнім часом вимог до споживчих і екологічних характеристик, а також до безпеки продукції, яка реалізується на ринках промислово розвинутих країн

4) нестача спеціальних знань і досвіду роботи у сфері експорту у більшості українських підприємств, а також недостатня координованість їх діяльності на зовнішніх ринках, розрив

5) збереження елементів дискримінації українських експортерів за кордоном, застосування методів обмежувальної ділової практики, зокрема картельних угод для витіснення чи недопущення України на перспективні ринки

- Ключовою проблемою зовнішнього сектора української економіки є диспропорційний нераціональний розподіл ресурсів, спрямованих на короткострокове одержання доходу, і, як наслідок, неефективна міжнародна спеціалізація, що сформувала небезпечну залежність національної економіки від кон'юнктури світових товарних і фінансових ринків, спричинивши високу вразливість для макроекономічної стабільності.

□ Чинники, які впливають на експортний потенціал України:

- - переважно сировинна спрямованість українського експорту за одночасного імпорту товарів з високим ступенем обробки і, як наслідок, неефективна структура зовнішньої торгівлі;
- - слабка інтегрованість у систему міжнародної технологічної кооперації;
- - суттєва залежність експортного виробництва від імпорту товарів для проміжного споживання;
- - низький рівень технологічності виробництва та високий ступінь зносу основних засобів.

Для розвитку експортного потенціалу України необхідно:

- підвищити конкурентоспроможність українських виробників через активізацію структурного реформування економіки, передусім експортоорієнтованого сектора;
- здійснити якісні зміни спеціалізації України у світовому поділі праці на основі розробки та реалізації комплексної експортної стратегії, орієнтованої на підвищення частки в експорті інноваційної та традиційної української продукції з високим рівнем доданої вартості, збільшення надання високотехнологічних послуг;

Для розвитку експортного потенціалу України необхідно:

- переорієнтувати імпорتنу стратегію в напрямі забезпечення комплексного вирішення проблем модернізації національної промисловості та активної політики імпортозаміщення (обмеження ввезення імпорتنих товарів при інтенсифікації аналогічного виробництва в Україні);
- вирішити проблему диспаритету закупівельних та імпорتنих цін на продукцію аграрного сектора; усунути чи зменшити імпортний тариф на продукцію проміжного споживання, необхідну для виробництва експортних товарів та інвестиційні товари.

▣ **Тенденції впливу імпорту на структуру проміжного та кінцевого споживання:**

- ▣ - перевищення обсягів імпорту над власним виробництвом, яке за рівнем конкурентоспроможності поступається імпортним аналогам за ціною та якістю, тобто відбувається витіснення вітчизняних товаровиробників з внутрішнього ринку України;
- ▣ - зростаюча залежність промисловості України від імпортних комплектуючих, матеріалів та сировини, зокрема у таких видах діяльності, як видобування енергетичних матеріалів, легкій промисловості, машинобудуванні, хімічній та нафтохімічній промисловості;

Тенденції впливу імпорту на структуру проміжного та кінцевого споживання:

- ▣ - зменшення частки імпорту у валовому нагромадженні свідчить про скорочення поставок новітнього та прогресивного устаткування й обладнання з-за кордону та оновлення технологічного потенціалу в основному за допомогою вітчизняного устаткування, яке не є передовим;
- ▣ на ринку непродовольчих товарів внутрішній попит на 60% задовольняється за рахунок імпорту, а за окремими товарними позиціями – на 90% і більше, що свідчить про неможливість вітчизняного виробника забезпечити задоволення споживчого попиту за якістю та рівнем технологічності виробництва.

▣ ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

